

ASGARI ÜCRET ÜZERİNDEKİ TOPLAM VERGİ YÜKÜ VE ASGARI ÜCRET TUTARININ ANLAMI

Cemil RAKICI

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr.

KTÜ İİBF Maliye Bölümü PK:61080

Kanuni Kampüsü/TRABZON

E-posta: cemil.rakici@ktu.edu.tr

Tarık VURAL

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr.

ZKÜ İİBF Maliye Bölümü PK:67100

İncivez/ZONGULDAK

E-posta: tarikvural@karaelmas.edu.tr

Özet

Asgari ücret işçiye bir çalışma günü karşılığında ödenen ve sosyal refah devleti açısından önem arz eden bir ücrettir. Asgari ücret tutarı ve üzerindeki vergi yükü eskiden beri tartışılmaktadır. Asgari ücret üzerindeki vergi yükünün artması işveren maliyeti ve kayıtdışı istihdamı arttırır. Bu durum devlet gelirlerini ve işçinin reel gelirini azaltır. Bu çalışma kapsamında asgari ücret üzerindeki vergi yükü araştırma konusu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Yükü, Toplam Vergi Yükü, Asgari Ücret

Alan Tanımı: Kamu Maliyesi

TOTAL TAX BURDEN ON THE MINIMUM WAGE AND THE MEANING OF MINIMUM WAGE

Abstract

The minimum wage is paid to workers for a working day that is important for the social welfare state. The amount of minimum wage and tax burden on minimum wage has long been discussed. An increase in tax burden on minimum wage increases cost of the employer and the informal economy. These problems reduce government revenue and real income of workers. Therefore, the tax burden on the

minimum wage should be reduced. This study examines tax burden on minimum wage.

Keywords: *Tax Burden, Total Tax Burden, Minimum Wage*

JEL Code: H21

1.GİRİŞ

Asgari ücret, çalışan bir kişinin kendisi ve ailesinin onurlu bir şekilde yaşayabilmesi için gerekli gelir olarak tanımlanmaktadır. Özellikle vasıfsız emeğin korunmasına yönelik alınmış bir tedbir olan asgari ücret, günümüzde sosyal devlet ilkesi bağlamında pek çok ülkede uygulanmaktadır. Fakat, her ne kadar bir sosyal devlet uygulaması olsa da üzerindeki vergi ve benzeri mali yükümlülükler açısından tartışma konusu yapılmaktadır. Sözkonusu tartışmaların odak noktasını vergi yükü nedeniyle çalışanın reel gelirinin azalması ve kayıtdışı istihdamın artması oluşturmaktadır.

Asgari ücret, üzerindeki vergi yükü yanında çalışanın ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı noktasında da önem arz etmektedir. Dolayısıyla, temel ihtiyaçları karşılamaktan uzak olan bir ücret insanca yaşamı engelleyerek, kişiyi ekonomik ve sosyal açıdan zor durumda bırakır. Türkiye’de ki uygulamasıyla da asgari ücret, gerek üzerindeki vergi yükü, ücret miktarı ve özellikle kayıtdışı istihdama etkileri açısından tartışılmaktadır. Bu çalışma kapsamında yukarıda bahsedilen sorunlar açısından Türkiye’deki asgari ücret değerlendirilecektir.

1.1.Asgari Ücret Kavramı

Ücret işçinin emeği karşılığında verdiği hizmet sonucu elde edebileceği mal ve hizmetlerin toplamı olması nedeniyle, işçi verimliliği açısından motive edici bir özelliğe sahiptir. Ücret, emek faktörünün fiyatı olarak ekonomik hayatta önemli bir yer tutmaktadır. Sanayileşme hareketiyle daha çok ekonomik bir faktör olarak ele alınan ücret, toplumsal gelişmeler neticesinde sosyal boyutu da dikkate alınmaya başlanmıştır (Ar, 2007: 80). İşte ekonomik faktör yanında sosyal bir boyutu da bulunan ücret, asgari ücreti daha da önemli kılmaktadır. Dünyada, yüzyılı aşkın bir geçmişi olan asgari ücret ülkemizde ilk kez 1936 yılında yasal düzenlemeye kavuşmasına rağmen 1951 yılında uygulamaya konulabilmiştir (Korkmaz, 2004: 54).

Asgari ücret adından da anlaşılacağı üzere en düşük veya minimum ücreti ifade etmektedir. Yani bir kişinin yasal olarak alabileceği en düşük ücretin ne olması

gerektiğini ortaya koymaktadır. Asgari ücretin tanımlanması noktasında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Örneğin, bazıları sadece çalışanın ihtiyaçlarını dikkate alan bir tanımlamaya giderken, bazıları ise çalışanın yanında ailesinin de ihtiyaçlarını dikkate alan bir tanımlamaya gitmektedir (Yılmaz, 2005: 4).

Asgari ücret konusunda genel kabul görmüş bir tanım şu şekilde ifade edebiliriz. Bir ülkede vasıf gerektirmeyen işler için bir işçiye ödenen ve işçinin kendisi ve ailesinin ekonomik ve sosyal gereksinmelerini karşılayıp, insan onuruna yakışır bir hayat sürmesine yetecek ücrettir (Yılmaz, 2005: 5). Nitekim, 25540 sayılı Asgari Ücret Yönetmeliği’de, birebir örtüşmese de buna benzer bir tanımlama yapmaktadır. Söz konusu yönetmeliğin 4. maddesine göre asgari ücret “işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret”tir. Ülkemizdeki asgari ücretin en önemli yasal dayanaklarından biri olan 25540 sayılı Yönetmelik’te işçinin hemen hemen yaşamsal öneme sahip asgari ihtiyaçları vurgulanmış ve bu ihtiyaçların minimum düzeyde karşılanması gerektiği ifade edilmiştir. Fakat, dikkat edilecek olursa söz konusu yönetmelik işçinin sadece kendi ihtiyaçlarını dikkate alan, ailesinin ihtiyaçlarına vurgu yapmayan bir tanımlama ortaya koymaktadır. Oysa, asgari ücretin genel kabul görmüş tanımında işçinin ailesinin de ihtiyaçları dikkate alınmış, hatta “insan onuru” kavramı kullanılarak asgari ücretin çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Avrupa Sosyal Şartı, asgari ücretin belirlenmesinde aile kriterinin dikkate alınmasını şart koşmasına rağmen, ülkemizde sadece işçi ihtiyaçları kriteri dikkate alınmaktadır (Korkmaz, 2004: 54). Halbuki, aile toplumsal yaşamın en önemli ögesi ve kişinin vazgeçilmez bir parçası olup, sosyal devlet ilkesi gereği asgari ücretin tespitinde çalışan ve ailenin ihtiyaçları bir bütün halinde dikkate alınması gerekmektedir.

1.2.Asgari Ücretin Amacı ve Önemi

Asgari ücret başlı başına emek faktörünün bir getirisi olması nedeniyle önem arz etmektedir. Çünkü, emek faktörü diğer üretim faktörlerine oranla daha korumasız ve riskli bir yapıdadır. Emegın, yaşlanması, sakatlanması gibi durumlar gelir elde etme kabiliyetinin sona ermesine neden olabilecek unsurlardır. Buna karşın, emek dışındaki üretim faktörlerinin her ne kadar belli riskleri varsa da, görece olarak emeğe karşı daha avantajlı durumda oldukları söylenebilir.

Herhangi bir ülkede asgari ücret uygulamasına dayanak teşkil eden birden fazla faktör bulunmaktadır. Söz konusu faktörler insani, ekonomik ve politik faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Emegi ile hayatını idame ettiren kişiye özellikle

sosyal bakımdan asgari bir yaşam düzeyi sağlaması asgari ücretin en önemli amaçları arasında yer almaktadır. Buna ilaveten asgari ücretin genel amaçlarını kısaca şu şekilde özetleyebiliriz (Devran, 1981: 19).

- Özellikle az gelişmiş ülkelerde kötü ücret şartları altında emeğini sunmak zorunda olanların refah düzeylerini yükseltmek ve onların uygun bir gelir düzeyine kavuşmalarını sağlamak.

- Asgari ücretin diğer bir amacı işçileri ani ücret düşmelerine karşı korumaktır. Şöyle ki, emek piyasasında atıl bir vaziyette bulunan işsizlerin varlığından haberdar olan işveren bu durumu kendi lehine kullanmak isteyebilir. Yani, emek piyasasındaki arz fazlalığı ücretlerin düşmesine neden olur. Dolayısıyla, devlet asgari ücret politikasıyla ücretlerin belli bir sınırın altına düşmesini engellemektedir.

- Asgari ücret çalışanların asgari yaşamsal ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılaması açısından sosyal bir amaç taşımakta olup, kişinin sefalet düşmesini önlemektedir. Ayrıca asgari ücret aynı iş için ödenen ücretler arasında bir denge kurulması, haksız rekabetin önlenmesi, güven unsuru oluşturması ve gelirin daha adil bir şekilde dağılmasını sağlamak gibi amaçları bulunmaktadır (Ar, 2007: 80).

Asgari ücretin temel amaçları dikkatle incelendiğinde emeği ile çalışma hayatına katılan bir kişi için ne kadar önemli bir uygulama olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Aksi halde, çalışana bir anlamda koruma ve ücret güvencesi sağlayan taban bir ücretin belirlenmemesi emeğin sömürülmesine yol açabilecektir. Hele hele işsizliğin yüksek olduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, özellikle vasıfsız işgücünün çok düşük ücret ve kötü çalışma koşullarıyla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olacaktır.

1.3.Asgari Ücretin Temel Hukuki Dayanakları

Asgari ücret, yukarıda kısaca özetlenen amaçlar çerçevesinde pek çok ülke anayasa ve yasalarında yerini almıştır. Ayrıca, uluslararası pek çok belgede de asgari ücrete vurgu yapılmıştır. Türkiye’de asgari ücrete anayasa ve yasalarında yer veren ülkelerden bir tanesidir.

Türkiye’de asgari ücrete dayanak olarak gösterilebilecek en önemli hukuki delil Anayasası’nın 2. Maddesinde vurgulanan “Sosyal Devlet İlkesi”dir. Gerçekten, sosyal devlet ilkesini benimsemiş herhangi bir ülke için asgari ücret kaçınılmaz olarak uygulanması gereken bir ücret politikasıdır. Aksi halde, işsizliğin yüksek olduğu ülkelerde belli bir miktar emeğin sömürü altında kalma riski bulunmaktadır.

Asgari ücretin diğer hukuki dayanağı Anayasa'nın 49. maddesi gösterilebilir. Anayasa'nın "Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir" başlıklı 49. maddesinde emek faktörünün lehine önemli unsurlara değinilmiştir. Dolayısıyla, sözkonusu bu unsurların asgari ücretle de bire bir ilişkili unsurlar olduğunu söyleyebiliriz. Devletin çalışanların hayat seviyelerini yükseltmesi gerektiği, çalışma hayatının geliştirilmesi, çalışan ve işsizlerin korunması, çalışmanın desteklenmesi, çalışma barışının sağlanması gibi unsurlar 49. maddede dile getirilmiştir. Bunun yanında Anayasa'nın 55. maddesi de asgari ücretle ilgilidir. Söz konusu madde "Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. Asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulur" şeklindedir. Anayasa'nın 2., 49. ve 55. maddeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, gerek genel ücretlerin, gerekse asgari ücretin insan onuruna yakışır bir hayat sürmeye yetecek miktarda olması gerektiği ortaya konulmaktadır.

İş Kanunu'nun 39. maddesi asgari ücretin kanuni bir dayanağıdır. İlgili madde "İş sözleşmesi ile çalışan ve bu kanun kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari sınırları en geç iki yılda bir belirlenir" şeklindedir. Ayrıca, 01.08.2004 tarih ve 25540 sayılı Asgari Ücret Yönetmeliği'nin 4.maddesi de asgari ücreti tanımlayarak başka bir hukuki dayanak oluşturmaktadır. Sözkonusu yönetmelikte asgari ücret, "İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret" şeklinde tanımlanmaktadır.

Asgari ücrete ilişkin uluslar arası düzeyde de çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) hükümleri, Avrupa Sosyal Şartı bahsi geçen düzenlemelerden bir kaçıdır. Asgari ücrete yönelik uluslararası düzeydeki düzenlemelerin ortak noktası çalışanın kendisi ve ailesini dikkate almasıdır. Yani, uluslar arası düzenlemeler çalışanın kendisi ve ailesinin insan haysiyetine yakışır bir yaşam sürmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

2. TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET UYGULAMASI

Türkiye'de asgari ücrete ilişkin ilk yasal düzenleme 1936 tarihli 3008 sayılı İş Kanunu olmasına rağmen, ilk uygulaması 1951 yılında başlamıştır. 1951-1967 yılları arasında mahalli komisyonlar tarafından belirlenen asgari ücret, 1967

yılından sonra merkezi nitelikteki asgari ücret tespit komisyonu tarafından belirlenmeye başlamıştır. Merkezi nitelikteki bu sistem bazı değişikliklerden geçerek günümüze kadar devam ede gelmiştir (Korkmaz, 2004: 57). Merkezi niteliğe sahip asgari ücret tespit komisyonu ilk kurulduğu yıllarda yaptığı ücret tespitlerinde bölgesel gelişmişlik farklılıklarını dikkate almışken, 1974’ ten sonra sadece tarım-sanayi ve 16 yaş altı-üstü ayırımını gözeterek tespit yapmaya başlamıştır. 1989 yılından sonrada tarım-sanayi ayırımı kaldırılarak sadece 16 yaş altı-üstü için tespit yapılmaya başlanmış ve halen bu uygulama devam etmektedir (Korkmaz, 2004: 61). Halbuki, herhangi bir ülkede bölgesel, sektörel unsurlar dikkate alınarak bir tespit yapılması asgari ücretin ruhuna daha uygun olacaktır. Çünkü, herhangi bir ülkede bölgeler arası gelişmişlik düzeyi ve hayat standardı farklılık taşımaktadır. Dolayısıyla, bölgeler arası satın alma gücünde değişmektedir. Bu açıdan, farklı bölgeler için farklı asgari ücret tespit edilmesi asgari ücreti daha anlamlı kılacaktır. Pek çok dünya ülkesinde asgari ücret tespit edilirken farklı kriterler dikkate alınmaktadır. Asgari ücret uygulamasının dünyadaki bazı örnekleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1: Bazı Ülkelerde Asgari Ücret Uygulamaları

ABD	Asgari ücret eyaletlere göre değişmektedir. Ülke genelinde uygulanan asgari ücret Federal düzeyde belirlenir. Eyaletler asgari ücretin tespitinde serbestirler. Eyaletlerde asgari ücret belirlenirken işletme büyüklüğü, ciro ve işçi sayısı gibi kriterler dikkate alınır.
Kanada	Asgari ücretin tespitinde bölgeler arası farklılıklar dikkate alınarak her bölge için farklı asgari ücret tespit edilmektedir.
Meksika	Asgari ücretin tespitinde bölgesel farklılıklar dikkate alınmaktadır. Ayrıca, mesleki kriterler de dikkate alınmaktadır.
Japonya	47 bölgede ve 251 endüstride farklı tespitler yapılmaktadır. Çalışan sayısı ve sektörler dikkate alınır.
Hindistan	33 eyalette yerel asgari ücret uygulanmaktadır. Ayrıca, asgari ücretin en düşük ve en yüksek sınırları belirlenmektedir.
Çin	Bölgeler ve şehirlerarası farklı asgari ücret uygulanmaktadır. Sözleşmesiz çalışanlara asgari ücret uygulanmamaktadır. Aynı eyalet içinde de farklı asgari ücret uygulanabilmektedir.
AB	Asgari ücret konusunda üye ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Çoğu üye ülkelerde asgari ücret uygulanırken, Almanya, Avusturya, Danimarka, İsveç ve İtalya’da uygulanmamaktadır. Bu ülkelerde endüstri düzeyinde yapılan “toplu iş sözleşmeleriyle” ücret belirlenir.

Kaynak: ASO, 2005: 12-17.

2.1. Vergi ve Vergi Yükü

Vergi, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılan ve karşılıksız olan en önemli devlet gelirdir. Karşılıksız olması yani, ödeyene devletin herhangi bir özel fayda

sağlamaması verginin bir yük olarak algılanmasına yol açmaktadır (Pehlivan, 2009: 159). Öteden beri verginin ne olduğu veya ne olması gerektiği konusunda çok çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Vergi, kimine göre hizmet bedeli, kimine göre sigorta primi, kimine göre ise genel giderlere katılma bedeli olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat, verginin ne olduğu konusunda genel kabul gören anlayış onun, devletin egemenlik hakkından kaynaklanan bir kamu geliri olduğudur. İşte bu noktada, yani devlet hem egemenliğini kullanarak hem de karşılıksız olarak kişilerin mal varlığının bir kısmını kendine alması, kişilere bir mali yük yükleme, başta adalet olmak üzere bir takım sorunlara yol açabilmektedir. Söz konusu bu yükün adil olabilmesi için ne yapılması gerektiği konusunda yapılan çeşitli tartışmalardan sonra, evrensel düzeyde verginin “ödeme gücü”ne göre alınması gerektiği noktasında hemen hemen görüş birliğine varılmıştır. Dolayısıyla pek çok ülke, vergi yükünün adil bir şekilde dağıtılabilmesi için anayasa ve yasalarına çeşitli hükümler koymuştur.

1982 Anayasası'nın Vergi Ödevi başlığı altındaki 73. maddesinde “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür” ifadesi yer almaktadır. Ayrıca, aynı maddenin devamında “Vergi yükünün dengeli ve adaletli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır” hükmüne yer verilerek kamu otoritesinin vergi yükünün dağılımında dikkatli olması istenmiştir. Bu hükümlere ilaveten yine 73. maddede “Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır” hükmüyle keyfiliğin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Kısaca, anayasa mükellefin korunması ve ağır vergi yükü altında ezilmemesi için temel prensipleri belirlemiş ve verginin ödeme gücüne göre alınması gerektiğini açıkça vurgulamıştır. Hemen belirtmek gerekir ki, Anayasada vurgulanan mali güç kavramı ile daha çok dar anlamdaki vergiler kastedilmektedir. Vergi dışındaki bir takım mali yükümlülükler kısmen de olsa fayda ilkesine göre tahsil edilmektedir (Öncel vd., 1997: 52).

Genel bir tanımlamayla vergi yükü, mikro açıdan bakıldığında mükellefin ödediği toplam verginin, mükellef gelirlerine oranı, makro açıdan bakıldığında ise, toplam ödenen vergilerin GSMH'ne oranıdır (Öner, 1993: 129). Bu tanımlama çerçevesinde vergi yükünün belirlenmesinde toplam yapılan ödemeleri toplam gelire oranlamak gerekir. Dolayısıyla, mükellefin doğrudan yaptığı ödemeler yanında dolaylı olarak yaptığı ödemelerde dikkate alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında farklı vergi yükü tanımlamaları yapılmakta ve formüle edilmektedir. Vergi yüküne ait söz konusu formülasyonlar tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Çeşitli Vergi Yükü Formülleri*

Toplam Vergi Yükü	$\frac{\text{Devlet Vergi Gelirleri Toplamı}}{\text{GSMH}}$
Kişisel Vergi yükü	$\frac{\text{Kişinin Ödediği Toplam Vergiler}}{\text{Kişinin Toplam Geliri}}$
Kişisel Net Vergi Yükü	$\frac{\text{Ödenen Vergi-Yararlanılan Kamu Hizmeti}}{\text{Kişinin Toplam Geliri}}$
Kişisel Gerçek Vergi Yükü	$\frac{(\text{Ö. Vergi} + \text{K. Yansıyan V.}) - (\text{Y. Kamu Hiz.} - \text{Yansıtılan Vergi})}{\text{Kişinin Toplam Geliri}}$

*:Konumuzla doğrudan bağlantılı olmadığı için bölgesel ve sektörel vergi yükü kavramlarına yer verilmemiştir.

Vergi yükü açısından ödenen vergi ve elde edilen gelir en önemli iki unsurdur. Vergi yükü ödenen vergi ile doğru, gelire ters orantılıdır. Yani, ödenen vergi ne kadar artarsa vergi yükü de o kadar artacaktır. Gelirin artması durumunda ise vergi yükü azalacaktır. Vergi yükünün hesaplanmasında en doğru sonuç, kişisel gerçek vergi yükünün bulunmasıyla elde edilir. Ancak, gerçek vergi yükünün hesaplanmasında özellikle yararlanılan kamu hizmeti, yansıyan ve yansıtılan vergilerin tespit edilmesi oldukça zordur. Bu çalışmada kapsamında asgari ücretlilerin kişisel gerçek vergi yükü hesaplanırken sadece asgari ücretlilere yansıyan vergiler hesaplamalara dahil edilecektir. Yansıtılan vergiler sıfır (0) kabul edilecektir. Bunun nedeni asgari ücretlilerin elde ettiği gelirin tamamını tüketmeleri, yani vergiyi yansıtmaları imkanlarının olmadığı varsayımdır. Ayrıca, yararlanılan kamu hizmetleri de hesaplamalarda sıfır (0) olarak dikkate alınacaktır. Bunun gerekçesi ise kamu harcamalarından herkesin eşit yararlandığı varsayımdır. Ayrıca, vergi yükü hesaplanırken sadece dar anlamdaki vergiler değil, diğer mali yükümlülüklerde hesaplamalara dahil edilecektir.

2.2. Türkiye’de Asgari Ücret Üzerindeki Vergi Yükü

Türkiye’de, asgari ücretin genel kabul görmüş tanımı, yani ailenin geçimini sağlayacak miktar olması gerektiğinin aksine sadece işçinin ihtiyaçlarını dikkate alan bir uygulama mevcuttur. Bunun yanında asgari ücret üzerinden vergi ve benzeri bir takım kesintiler yapılmaktadır. Söz konusu kesintiler bir taraftan işçinin net gelirini azaltırken, diğer taraftan işverenin mali yükümlülüklerini arttırarak

kayıtdışılığı teşvik etmektedir (Korkmaz, 2001: 275). Brüt asgari ücret ve asgari ücret üzerinden yapılan tüm kesintilerden sonra işçinin net geliri ve işverene maliyeti tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Asgari Ücretten Yapılan Kesintiler ve Net Asgari Ücret (TL)

01.07.2011-31.12.2011 Arası Uygulanan A. Ü (16 Yaşından Büyükler İçin)	
Brüt Asgari Ücret	837
SSK Primi % 14	117,18
İşsizlik Sigortası Fonu İşçi payı % 1	8,37
Gelir Vergisi Matrahı	837-(117,18+8,37) 711,45
Gelir Vergisi %15	106,72
Damga Vergisi % 06,6	(837X % 06,6) 5,52
Kesintiler Toplamı	237,79
Asgari Geçim İndirimi*	59,74
AGİ Sonrası Toplam Kesintiler	178,05
Net Asgari Ücret	658,95
İşverene Maliyeti	
Brüt Asgari Ücret	837
SSK Primi İşveren Payı %19,5	163,21
İşsizlik Sigortası Fonu İşveren Payı % 2	16,78
İşverene Toplam Maliyet	1.016,95

Kaynak: <http://www.csgb.gov.tr> (27.08.2011)

*Asgari geçim indirimi hesaplamasında işçinin bekar ve çocuksuz olduğu varsayılmıştır.

Tablo 3'teki verilerden görüldüğü üzere asgari ücret üzerinde birden fazla vergi ve benzeri mali yükümlülükler bulunmaktadır. Söz konusu bu mali yükümlülükler bir taraftan asgari ücretin net değerini azaltırken, diğer taraftan başta kayıtdışı istihdam olmak üzere bir takım ekonomik sorunlara yol açmaktadır.

Tablo 4: Asgari Ücret Üzerindeki Vergi Yükü

Farklı Vergi Yükleri		Brüt Ücrete Göre(%)	Net Ücrete Göre (%)
Dolaysız Vergiler Açısından Vergi Yükü	-GV* - DV	6,27	7,96
Vergi ve Benzeri Mali Yükümlülükler Açısından Vergi Yükü	- GV, -DV -İşsiz.Sig. - SSK Primi	21,27	27,08
Dolaylı Vergiler Dahil Toplam Vergi Yükü	- GV, -DV - İşsiz. Sig. - SSK Primi -Dolaylı V**	27,10	34,42

Kaynak: Tablo 3'teki veriler kullanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

* Gelir Vergisi: Asgari geçim indirimi düşüldükten sonra kalan kısım hesaplamaya dahildir.

**Dolaylı vergi hesaplamalara 48,81 TL olarak yansıtılmıştır. Bu hesaplamada asgari ücretli kişinin elde ettiği tüm geliri temel ihtiyaçlara harcadığı varsayılarak, tüm harcamalar için % 8 KDV baz alınmıştır.

Asgari ücret üzerindeki vergi yükü rakamlarından hareketle, asgari ücret üzerindeki vergi yükünün oldukça yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Tablo 4'te görüldüğü üzere bir asgari ücretlinin gerçek vergi yükü, brüt ücrete göre % 27,10, net ücrete göre ise 34,42'dir. Dolayısıyla, asgari ücret üzerindeki toplam vergi yükünün yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Öteden beri asgari ücretin vergi dışı kalması gerektiği çokça dillendirilmesine rağmen, devletin önemli bir gelir kaybına uğrayacağı endişesiyle hayata geçirilememektedir (Korkmaz, 2001: 276).

Asgari ücret üzerindeki vergi yükü yanında, asgari ücretin işverene maliyeti de ayrı bir sorun teşkil etmektedir. İşverene aylık toplam 1.016, 95 TL bir maliyet yükleyen asgari ücretin ancak 658,95 TL'lik kısmı çalışanın eline geçmektedir. Yani, bir işverenin işçiye vermeye razı olduğu miktarın ancak % 64,79'u işçinin eline geçmektedir. Dolayısıyla, asgari ücretin işverene maliyeti üzerinden bir hesap yapacak olursak yaklaşık yük % 35,20 civarında çıkmaktadır.

2.3. Asgari Ücret Tutarının Değerlendirilmesi

Asgari ücret, işçinin bir çalışma günü için emeğinin karşılığı olarak elde ettiği ve asgari düzeyde ihtiyaçlarını karşılaması gereken tutarda olması gerekmektedir. Evrensel düzeyde genel kabul görmüş asgari ücret, işçinin kendisi ve ailesinin geçimini sağlayan ücret olarak tanımlanmaktadır. Fakat, Türkiye'de asgari ücret tutarı bir ailenin geçimini sağlayacak miktarda olduğunu söyleyemeyiz. Düzenli bir şekilde çeşitli sendikaların açıkladığı açlık ve yoksulluk sınırı tutarlarını dikkate alacak olursak, asgari ücret net tutarının yetersiz olduğunu söyleyebiliriz. Memur-Sen'in Temmuz 2011'de yaptığı bir araştırmada 4 kişilik bir ailenin açlık sınırı 981 TL, yoksulluk sınırı ise 2.693 TL olarak hesaplanmıştır. Görüldüğü gibi 658,95 TL'lik net asgari ücret açlık ve yoksulluk sınırının altındadır.

Son yıllarda, özellikle 2002 yılından sonra, ekonomik gelişmeye paralel asgari ücrette önemli artışlar gerçekleştirilmiştir. 2002 yılında 184 TL'den (Şimşek, 2010: 51), bugün 658,95 TL'ye çıkan asgari ücretteki artış yaklaşık % 258 civarındadır. Enflasyon oranındaki azalışları dikkate alacak olursak, reel anlamda da asgari ücrette bir artış sağlandığını söyleyebiliriz. 4 milyon çalışan, aileleri ile birlikte 9 milyon civarında bir kitleyi ilgilendiren asgari ücretin açlık ve yoksulluk sınırının altında olması özellikle sosyal refah devleti açısından hala bir sorun teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

Asgari ücret tutarının açlık ve yoksulluk sınırının altında olması yanında, vergi yükünün de fazla olması bir takım sorunlara yol açmaktadır. Vergi yükünün yüksek olması, bir taraftan düşük gelirlilerin kazançlarını azaltırken, işçilik maliyetlerinin de artmasına yol açmaktadır. Bu durum işverenlerin kayıt dışı istihdam tercihleri üzerinde önemli derecede etkili olmaktadır (Korkmaz, 2003: 276).

3. SONUÇ

Günümüz sosyal refah devleti ilkesi kapsamında değerlendirilebilecek en önemli uygulamalardan olan asgari ücret, özellikle vasıfsız emeğin korunmasında önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Tabii ki, sözkonusu fonksiyonun tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için asgari ücret, teorik yapısına uygun bir şekilde uygulanmalıdır. Yani, gerek asgari ücret tutarı, gerekse bu tutar belirlenirken bir takım unsurlara dikkat edilmelidir. Bu unsurlar, ülkelerin yerel ve bölgesel yaşam standartları, ekonomik gelişmişlik seviyesi, çalışanın yanında aile yapısının dikkate alınması gibi unsurlardır.

Türkiye uzunca yıllardan beri asgari ücret uygulayan ülkelerden bir tanesidir. Fakat, asgari ücret gerek tutar olarak, gerekse brüt ücretten yapılan kesintiler açısından sürekli tartışma konusu olmuştur. Bu çalışma kapsamında yapılan bir takım hesaplamalar neticesinde asgari ücret üzerindeki vergi yükünün yüksek denilebilecek bir düzeyde olduğu görülmüştür. Halbuki, Anayasa vergi yükünün dengeli dağılması gerektiğini sosyallik gerekçesiyle hüküm altına almıştır. Ayrıca, her ne kadar son yıllardaki ekonomik gelişmelere paralel asgari ücret tutarlarında reel bir artış sağlansa da bir ailenin açlık ve yoksulluk sınırının altında kaldığı ortadadır.

Sosyal refah devleti ilkesi kapsamında Türkiye’de uygulanan asgari ücrete yönelik bir takım düzenlemeler kaçınılmazdır. Öncelikli olarak çalışan yanında, ailesinin de ücret tespitlerinde dikkate alınması gerekir. Ayrıca, ülkedeki yaşam standartları açısından farklı bölgelerin varlığı da tespitlerde dikkate alınmalıdır. Öteden beri, sürekli tartışma konusu olan asgari ücret üzerindeki vergi yüküne yönelik bir takım düzenlemeler yapılmalıdır. Asgari ücretli çalışan, ödediği dolaysız mali yükler yanında harcamalar yoluyla dolaylı vergilere de maruz kalmaktadır. Bu durum vergi yükünün artmasına neden olmaktadır. Halbuki, vergi adaletinin sağlanmasında önemli bir ilke olan en az geçim indirimi kapsamında gelirin marjinal faydasının en yüksek olduğu kısım vergi dışı bırakılmalıdır. Asgari ücretin işverene maliyeti de oldukça yüksektir. Bu durum kayıtdışı istihdamın artmasında en önemli etken olarak gösterilmektedir. İşveren maliyetleri sorununa da el atılması gerekmektedir. Netice itibariyle, burada sıralanan öneriler belki akşamdan sabaha

kadar kısa bir sürede alınabilecek tedbirler değildir. Ancak, asgari ücrete yönelik sözkonusu sorunlar sosyal devletin zamana yayarak da olsa çözmesi gereken temel sorunlardır.

KAYNAKÇA

Ar, Kamil Necdet, Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Ücretlerin Gelişimi, Ankara, 2007.

ASO, “*İşsizlik ve Bölgesel Gelir Dağılımı Eşitsizliğiyle Mücadele İçin Yerel Asgari Ücret Uygulaması*”, Ankara Sanayi Odası, 2005.

Devran, Abdullatif, Türkiye’de Son On Yılda Asgari Ücretlerin Gelir Dağılımı Açısından Analizi, Ege Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Politika ve Çalışma Yönetimi, (Y.Lisans Tezi), İzmir 1981.

Korkmaz, Adem “*Türkiye’de Asgari Ücretin Mali Yönü*”, C.Ü. İ.İ.B.F Dergisi, Cilt:2, Sayı:1., 2001.

Korkmaz, Adem, “*Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye’de Asgari Ücret: 1951-2003*”, Kocaeli Üniversitesi SBE Dergisi, 2004.

Osman, Pehlivan, Kamu Maliyesi, Trabzon, Eylül 2009.

Öncel, Mualla, Kumrulu Ahmet, Çağan Nami, Vergi Hukuku, 5. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 522, Döner Sermaye Yayınları No: 37, Ankara, 1997.

Öner, Engin, “*Türkiye’de Vergi Yükü ve Gelir Dağılımındaki Adaletsizlikler*”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: 10, S: 1-2, 1993, s. 129.

Şimşek, Mehmet, “2011 Bütçe Sunuş Konuşması”, T.C. Maliye Bakanlığı, 2010.

Yılmaz, Burçin, Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Asgari Ücret: Karşılaştırmalı Bir Analiz, KTÜ SBE, ÇEKO Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon 2005.

<http://www.csgeb.gov.tr> (27.08.2011)